

УДК 336.1

І. О. Лютий,

*д. е. н., професор, завідувач кафедри фінансів, проректор,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

М. В. Кравченко,

аспірант, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ГЛОБАЛЬНА ЕКОНОМІЧНА КРИЗА: ЗАГРОЗИ ТА РИЗИКИ В ФУНКЦІОНУВАННІ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ УКРАЇНИ

I. Lutui,

Doctor of Economics, Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv

M. Kravchenko,

Postgraduate student, Taras Shevchenko National University of Kyiv

THE GLOBAL ECONOMIC CRISIS: THREATS AND RISKS IN THE OPERATION OF PUBLIC FINANCES UKRAINE

У статті проаналізовано вплив глобальної економічної кризи на фінансову систему України, виявлено загрози та ризики розвитку державних фінансів країни, обумовлені цією кризою, а також запропоновано шляхи мінімізації зазначених загроз та ризиків.

The article analyzes the impact of the global economic crisis on the financial system of Ukraine, identified threats and risks of public finances of the country due to this crisis, and proposed ways to minimize the mentioned threats and risks.

Ключові слова: глобальна економічна криза, загроза, ризик, державні фінанси, державний та гарантований державою борг, валовий зовнішній борг країни.

Key words: global economic crisis, threat, risk, public finance, public and publicly guaranteed debt, the gross external debt of the country.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Глобальна економічна криза, яка охопила більшість країн планети, суттєво ускладнила розвиток світового господарства, окремих держав, національних фінансів. Під її впливом та внаслідок внутрішніх проблем у багатьох країнах Європейського Союзу, нових країнах, що виникли на пострадянському просторі, в Азії та Америці розгорнулася криза державних фінансів. Реалізувались численні загрози та ризики розвитку національних фінансів, обумовлені цією кризою. Більшості із цих загроз та ризиків уряди окремих країн та їх інтеграційних об'єднань не змогли протиставити ефективні антикризові програми. Це стосується і України.

З метою розробки вітчизняного антикризового плану необхідним є аналіз сутності зазначених загроз та ризиків, виявлення їх впливу на економіку та фінанси України, а також мінімізація зазначених викликів.

ПУБЛІКАЦІЇ ТА ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ

Питання загроз та ризиків функціонування державних фінансів України останнім часом активно досліджується як у вітчизняній, так і в зарубіжній літературі. Цим проблемам присвячені публікації А.І. Даниленка, В.В. Зимовця [17], В.Г. Мельничука, О.І. Барановського [22], І.О. Луїної [15], Л. Фердичка, О.О. Молдована, Я.А. Жаліла, В.П. Кудряшова [11], Т.І. Єфименко [16], Т.П. Богдан [14], О.В. Дугопольського [13], В. Чужикова, А. Бояра [12], А.І. Мярковського [9, 10], В.І. Кравченка [7, 8], І.О. Лютого [18] та інших.

На подолання загроз та ризиків розвитку фінансової системи України, її державних фінансів спрямовано низка законів України та рішень Кабінету Міністрів України. Це стосується Закону України "Про першочергові заходи щодо запобігання негативним наслідкам фінансової кризи та внесення змін до деяких законодавчих актів", ухваленому у 2008 році [5], Закону України "Про

запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні", ухваленому у 2014 році [4], Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері, схваленої Кабінетом Міністрів України у 2012 році [1], Концепції розвитку системи управління державними фінансами, схваленої Кабінетом Міністрів України у тому ж 2012 році [2], Стратегії розвитку системи управління державними фінансами, схваленої Кабінетом Міністрів України у 2013 році [3], Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, схваленої Кабінетом Міністрів України у 2014 році [6].

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є дослідження теоретичних засад загроз та ризиків як явищ та понять, виявлення загроз та ризиків глобальної економічної кризи розвитку державних фінансів України, а також формулювання пропозицій щодо мінімізації їх впливу на вітчизняну економіку.

ВИКЛАД МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Спочатку про окремі питання теорії загроз та ризиків. Проблематику загроз та ризиків у теоретичному плані доцільно аналізувати під кутом зору виявлення особливих подій, явищ, відносин і відповідних економічних понять.

Поняття "економічна загроза" та "економічний ризик" є економічними категоріями. У сучасному світі існує система загроз, зокрема, економічних. Економічна загроза це такі події, явища, обставини, умови, чинники тощо, які є небезпеками для функціонування різноманітних систем, зокрема, економічної, державних фінансів, фінансів сектору загального державного управління. Як правило, мова йде про такі події та явища, які не досліджені і не виявлені. Тому ключовим питанням

аналізу загроз є їх ідентифікація, оцінка і, зокрема, на предмет можливих небезпек для економіки і фінансів країни. Нерідко вважають, що економічна загроза це можлива небезпека, вірогідна можливість втрат домашніх господарств, суб'єктів господарювання, територіальних громад, держави в цілому. Загроза — це неочікувана небезпека. Таким чином, економічна загроза є особливою економічною категорією, категорією економічної безпеки держави. Не усі негативні явища і події можуть бути віднесені до категорії загроз. Важливо мати критерії за якими те чи інше явище може бути оцінене як загроза, і визначене якого характеру вона є.

За оцінками економічні загрози мають кілька стадій прояву. Зокрема стадію потенційних можливостей реалізації, стадію реальних втрат як домашніх господарств, суб'єктів господарювання, так і держави, що поновлюються у часі, стадію втрат статусу, згортання діяльності, ліквідацію суб'єктів господарювання, дезорганізації економічної і фінансової систем держави, дефолт держави і стадію катастрофи, розпаду і територіальної дезінтеграції країни і її економіки.

Із економічними загрозами тісно пов'язані економічні ризики. Ризик як економічна категорія має дещо інше значення і тлумачення ніж загроза. Поняття ризик походить від італійської *risico* або грецької *rizikov* "круча", "стрімчак", "скеля", "підніжжя гори". Ризикувати — від французької *risquer*, латинської — *rescum* "скеля, або небезпека зіткнення з нею", італійської *risicare*, що означає "лавірувати між скель".

Ризик — це характеристика ситуації, яка має невизначеність, це людські очікування настання, або ненастання тих чи інших подій. Ризик — це діяльність щодо подолання невизначеності ситуації, неминучий вибір, оцінка в цій ситуації вірогідності досягнення того що передбачено, можливої невдачі, або ухилення від цілі. Якщо загроза завжди є непередбачуваною, внаслідок недоступності, або відсутності інформації про неї, то шляхом упереджувальних дій і оцінок є можливість звести її до сукупності ризиків. Це надасть можливість реалізувати новачі, проекти, експерименти, які дозволять упередити загрозу. Не маючи інформації про загрозу є можливість розрахунку ризиків міри безпеки, яка характеризує вірогідність її появи і розміри пов'язаних із нею втрат. Таким чином, ідентифіковані ризики є ранніми індикаторами загроз. А самі загрози на поверхні проявляються у комплексі ризиків. Виявлення, класифікація ризиків, ефективне управління ними є важливим напрямом мінімізації можливостей реалізації загроз як серйозних небезпек розвитку національної економіки та державних фінансів.

Існує система ризиків, зокрема, важливе місце в ній належить економічним та фінансовим. З цих питань є обширна література [15, 17, 19, 20, 21].

Нинішній період розвитку світової економіки та національних господарств відбувається під жорстким впливом глобальної економічної та геополітичної кризи, загрозою так званої "української кризи", а також військової агресії і спробами перегляду державних кордонів в Україні і у Європі. Ці події, явища та обставини стали чинниками появи нових загроз та ризиків розвитку економіки України та її державних фінансів. За цих обставин потребує ґрунтовних теоретичних досліджень нова для науки проблема: "загрози та ризики глобальної економічної кризи та їх вплив на національні фінансові системи". У контексті зазначеної проблеми розглянемо питання визначення цих загроз та ризиків та їх впливу на державні фінанси України, а також шляхів їх мінімізації.

Основні загрози глобальної економічної кризи, почали реалізовуватись в Україні починаючи із 2008 року. В Україні у 2009 році відбувся макроекономічний обвал. ВВП країни у 2009 році скоротився майже на 15 процентів, промислове виробництво майже на 22 процента, будівництво майже на 50 відсотків. Мала місце дестабілізація фінансової системи і державних фінансів, фак-

ти порушень засад національної безпеки у фінансовій сфері. Значно виріс державний та гарантований державою борг, валовий зовнішній борг, скоротились інвестиції, обсяг зовнішньої торгівлі. Державний борг України, який станом на 31.12.2007 року склав 71,3 млрд гривень виріс до 480,2 млрд гривень станом на 31.12.2013 року. Гарантований державою борг за цей період збільшився з 17,5 млрд гривень до 104,2 млрд гривень.

Станом на 31.12.2014 року державний борг країни відповідно до Закону України Про державний бюджет України на 2014 рік має скласти 664 млрд грн.

Значно виріс валовий зовнішній борг України. Якщо станом на 1 січня 2010 року він склав 103,4 млрд доларів США, то станом на 1 січня 2014 року досяг 142 млрд 250 млн доларів США.

За час кризи виріс дефіцит зовнішньої торгівлі і платіжного балансу, дефіцит державного бюджету і Пенсійного фонду України. Лише у 2013 році дефіцит державного бюджету України зріс на 21,2 процента. Його обсяг у 2014 році запланований на рівні 68,6 млрд гривень.

Високим є дефіцит Пенсійного фонду України. Він складає 21 млрд 763 млн гривень. Зазначений дефіцит покривається за рахунок державного бюджету України. Крім того, заборгованість Пенсійного фонду України за казначейськими позиками для покриття тимчасових касових розривів перевищує 49 млрд гривень. В свою чергу підприємства та інші суб'єкти господарювання заборгували Пенсійному фонду України понад 10 млрд гривень.

Великих обсягів набули квазіфіскальні видатки. Скоротились міжнародні резерви країни. Станом на 1 січня 2011 року резерви склали 34 млрд 576 млн доларів США, 1 січня 2014 року — 20 млрд 415,7 млн доларів США, 1 квітня 2014 року — 15 млрд 85,5 млн доларів США.

В основі цих та інших факторів розвитку країни лежать такі загрози як позбавлення або обмеження її доступу до зовнішніх ринків збуту товарів, падіння цін на основні експортні товари, обмеження доступу України до ринків кредитів, збільшення вартості кредитів і вартості їх обслуговування.

Загрозою для економіки та фінансів країни стало наростання волатильності міжнародних ринків, падіння міжнародної ліквідності країни, ліквідності державних фінансів та інструментів державних запозичень, наростання фіскальних дисбалансів у секторі загальнодержавного управління, неконтрольоване падіння курсу національної грошової одиниці гривні.

Великий вплив на фінанси країни, зокрема, державні спричинили такі реалізовані загрози як падіння дохідної бази суб'єктів господарювання та державного бюджету, наростання дефіцитного, боргового фінансування, квазіфіскальних операцій, неплатежів. Лише у 2013 році прибутки підприємств України за винятком малих компаній, банків і бюджетних установ скоротились у 3,4 рази — до 24,7 млрд гривень. Кількість збиткових підприємств досягла 37,2 проценти від усієї їх чисельності.

На Україні, як і інших державах негативно відобразилась фінансіалізація глобальної економіки, яка суттєво спотворила стимули економічної активності та інвестиційної діяльності на користь фінансовим ринкам і на шкоду реальному сектору.

Глобальна економічна криза є наслідком і супроводжуваним процесом переходу у світовому масштабі до нового, довгого економічного і технологічного циклу, який за прогнозами сягатиме 50-60 років ХХІ століття. Важливою для України, її економіки та фінансів є фундаментальна загроза історичного відставання країни від цього процесу і перетворення на так звану економічну периферію.

Ці та інші загрози глобальної економічної кризи призвели до наростання системи економічних ризиків розвитку країни, її фінансової системи, державних фінансів. Мають місце ризики падіння рівня життя людей, заморожування або згортання соціальних програм, заробітних плат, пенсій, соціальних виплат, підвищення рівня податкового тягара та оподаткування, зокрема, доходів

Таблиця 1. Динаміка планових та реальних показників росту ВВП України

роки	Показники росту ВВП в %, що були затверджені у Законі про Державний бюджет України на відповідний рік	Показники реального росту ВВП в %
2007	6,5	7,3
2008	6,8	2,1
2009	0,4	-15
2010	3,8	4,2
2011	4,5	5,2
2012	3,9	0,2
2013	3,4	0
2014	3,0	прогноз -5-7

Складено за даними Міністерства фінансів України та Державної служби статистики України.

фізичних осіб. Має місце відтік депозитів, значне подорожчання кредитів, замороження державних капітальних вкладень у промисловість та інші галузі економіки. Підвищується безробіття. Виявились регіональні та місцеві проблеми конституційного, політичного, економічного і управлінського характеру, які, внаслідок зовнішнього втручання, мають геополітичне значення для збереження цілісності країни, її єдності, миру та спокою не лише в Україні, а і на Європейському континенті.

Глобальна економічна криза як велика рецесія у поєднанні для України із геополітичною кризою набула затяжного характеру. Це мало і продовжує мати негативні наслідки для країни, про що свідчать показники динаміки ВВП України протягом останніх семи років (табл. 1).

Затяжний характер глобальної економічної кризи, гострота проблем "української кризи" обумовлюють потребу розробки та впровадження Антикризової стратегії розвитку України на найближчі п'ять років, яка має бути затверджена Верховною Радою України як документ національного значення. Закони та інші нормативно-правові акти, які в подальшому будуть ухвалені в країні мають бути узгоджені і спрямовані на реалізацію цієї Стратегії.

В Україні за задумом цієї стратегії необхідно розв'язати базові проблеми, які обумовлюють надзвичайну вразливість і залежність країни від ситуації на світових ринках, цін на основні сировинні ресурси, зокрема, імпортний газ.

Має бути реалізована спеціальна програма енергомодернізації як у промисловості, так і в житлово-комунальному господарстві, результатом якої має стати скорочення споживання газу та інших енергоресурсів. Необхідно диверсифікувати джерела поставок імпортованих енергоресурсів, максимально, де це можливо, відмовитись від споживання газу, замінити його іншими енергоресурсами.

Економіка країни потребує адаптації до вимог нового світового економічного циклу, глибокої структурної перебудови, технічної модернізації на основі сучасних технологій, подолання сировинного характеру і сировинної експортної орієнтації.

Має бути проведена децентралізація управління, значно розширена економічна і фінансова самостійність місцевого самоврядування, перенесено основні ресурси і відповідальність за розв'язання місцевих проблем на органи місцевого самоврядування. Самі ці органи мають бути реформовані як і відповідні місцеві органи виконавчої влади. Мають з'явитись повнокровні місцеві бюджети і бюджети префектур і субпрефектур.

Докорінним чином має бути модернізована соціальна сфера, монетизована система надання соціальних послуг, ліквідована, зокрема, система надання соціальних та житлових послуг за державний кошт для окремих привілейованих верств громадян крім військово-службовців та працівників правоохоронних органів.

Глибокої модернізації потребують державні фінанси країни. Має бути розроблена, законодавчо визначена і впроваджена система антикризового управління державними фінансами країни. Зазначена система має включати надзвичайне антикризове законодавство, зокрема, нову редакцію Податкового та Бюджетного кодексів, раціоналізацію бюджетних видатків, фіскальну

консолідацію, оптимізацію квазіфіскальних видатків, збалансування доходів і видатків державного бюджету України і Пенсійного фонду України, оптимізацію обсягів та мінімізацію видатків на обслуговування державного боргу країни, нарощування обсягів міжнародних резервів, підтримку міжнародної ліквідності країни та ліквідності державних фінансів, модернізацію системи державного фінансового контролю, децентралізацію державних фінансів та розширення автономії та ресурсної бази органів місцевого самоврядування, розвиток стратегічного бюджетного

планування, програмно-цільового методу здійснення бюджетних видатків. Система має включати значне розширення прозорості фінансів сектору загального державного управління. Це лише коротка характеристика системи. Сутність, структура та цілі цієї системи є окремим питанням і потребують спеціальної публікації.

Модернізація економіки і фінансів країни неможливі без її європейської інтеграції, адаптації законодавства до вимог ЄС і підготовки до вступу до цієї спільноти.

Одночасно має бути врегульований весь комплекс проблем щодо побудови нової, рівноправної моделі економічного співробітництва із Російською Федерацією на основі компромісу і консенсусу між Росією, ЄС та США щодо геополітичного статусу України.

ВИСНОВКИ

Глобальна економічна криза є великою рецесією, супроводжує перехід світового господарства до нового технологічного і економічного циклу розвитку. Глобальна економічна криза негативно вплинула на світове господарство, національні економіки, призвела до кризи державних фінансів у більшості країн, зокрема, і в Україні. В силу національних, історичних та геополітичних обставин наслідки глобальної економічної кризи в Україні ускладнились останнім часом і глибокою, так званою "українською кризою" та зовнішньою агресією.

Глобальна економічна криза породила ряд загроз та ризиків розвитку державних фінансів України, які важливо ідентифікувати і врахувати при розробці плану розвитку країни за цих умов. В умовах, які склалися в Україні доцільним є розробка та реалізація довгострокової Антикризової стратегії розвитку країни, зокрема, і в частині забезпечення функціонування її державних фінансів. Зазначена стратегія має передбачати здобуття енергетичної незалежності, енергомодернізацію, технічну модернізацію та структурну перебудову економіки, модернізацію соціальної сфери та системи надання соціальних послуг, децентралізацію управління, запровадження системи антикризового управління державними фінансами, європейську інтеграцію та побудову нової моделі економічних відносин із Російською Федерацією на основі компромісу між Україною, Європейським Союзом, Росією та США щодо геополітичного статусу нашої країни.

Література:

1. Про схвалення Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері. Розп. Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2012 р. № 569-р [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://economics.unia... Zakon1.rada.gov.ua/laws/show/569-2012-p>
2. Про схвалення Концепції розвитку системи управління державними фінансами. Розп. Кабінету Міністрів України від 03 вересня 2012 р. № 633-р [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://economics.unia... Zakon4.rada.gov.ua/laws/show/633-2012-p>
3. Про стратегію розвитку системи управління державними фінансами України Розп. Кабінету Міністрів України від 01 серпня 2013 р. № 774-р [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://economics.unia...>

Zakon2.rada.gov.ua/laws/show/774-2013-p

4. "Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні" Закон України від 27.03.2014 № 1166-VII [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://economics.unia... Zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1166-18>

5. Про першочергові заходи щодо запобігання негативним наслідкам фінансової кризи та про внесення змін до деяких законодавчих актів України від 31.10.2008 № 639-VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://economics.unia... Zakon2.rada.gov.ua/laws/show/639-17>

6. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні Розпор. Кабінету Міністрів України від 01 квітня 2014 року № 333-р [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://economics.unia... Zakon2.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-p>

7. Кравченко В.І. Фінанси України: сучасні виклики і проблеми розвитку. — Економіка та держава. — 2013. — № 5. — С. 9—13.

8. Кравченко В.І. Сучасні проблеми світової економіки і концептуальні засади розвитку фінансів України. Світові тенденції та перспективи розвитку фінансової системи України: зб. матер. X Міжнар. наук.-техн. конференції, 24—25 жовтня 2013 р. / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. — Київ. — 2013. — С. 54—58.

9. Мярковський А.І. Антикризисне управління державними фінансами: питання стратегії та ефективних рішень. — Фінанси України. — 2012. — № 12. — С. 7—23.

10. Мярковський А.І. Стратегічні напрями розвитку системи управління державними фінансами Фінанси України. — 2013. — № 8. — С. 7—18.

11. Кудряшов В.П. Стійкість державних фінансів. — Економіка України. — 2012. — № 10. — С. 54—67.

12. Чужиков В., Бояр А. Антикризисний бюджетний менеджмент в ЄС. — Економіка України. — 2012. — № 1. — С. 69—78.

13. Длугопольський О.В. Публічні фінанси за умов фінансово-економічної кризи та трансформації світової економіки. — Фінанси України. — 2012. — № 8. — С. 106—121.

14. Богдан Т.П. Боргова політика держави в умовах глобальної нестабільності. — Економіка України. — 2013. — № 2. — С. 4—17.

15. Луніна І.О. Ризики державних фінансів України та шляхи їх мінімізації. — Фінанси України. — 2012. — № 2. — С. 4—15.

16. Єфименко Т.І., Гасанов С.С., Кудряшов В.П. Фіскальна консолідація в контексті антикризового регулювання. — Фінанси України. — 2013. — № 2. — С. 7—20.

17. Даниленко А.І., Зимовець В.В. Теоретико-методологічні засади ідентифікації ризиків і загроз безпеці сектору державних фінансів. — Фінанси України. — 2012. — № 10. — С. 3—19.

18. Лютий І.О. Теоретико-методологічні засади бюджетної політики держави. — Фінанси України. — 2009. — № 12. — С. 13—19.

19. Мажина Н.І. Економічний ризик та методи його вимірювання: навчальний посібник. — К.: Центр навчальної літератури, 2003. — 188 с.

20. Івченко І.Ю. Економічні ризики: навчальний посібник. — К.: Центр навчальної літератури, 2004. — 304 с.

21. Бланк І.А. Управление финансовыми рисками. — К.: Ника-Центр, 2005. — 600 с.

22. Барановський О.І. Фінансова безпека: монографія / Інститут економічного прогнозування / О.І. Барановський. — К.: Фенікс, 1999. — 338 с.

References:

1. Cabinet of Ministers of Ukraine (2012), Order "On approval of the Concept on national security in the financial

sector", available at: Zakon1.rada.gov.ua/laws/show/569-2012-p (Accessed 10 June 2013).

2. Cabinet of Ministers of Ukraine (2012), "On approval of the concept of public finance management", available at: Zakon4.rada.gov.ua/laws/show/633-2012-p (Accessed 10 June 2013).

3. Cabinet of Ministers of Ukraine (2013), "Development strategy on public finance management", available at: Zakon2.rada.gov.ua/laws/show/774-2013-p (Accessed 10 June 2013).

4. Verkhovna Rada of Ukraine (2014), Law "On prevention of financial disaster and create conditions for economic growth in Ukraine", available at: Zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1166-18 (Accessed 10 June 2013).

5. Verkhovna Rada of Ukraine (2014), Law "On urgent measures to prevent the negative effects of the financial crisis and on Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine", available at: Zakon2.rada.gov.ua/laws/show/639-17 (Accessed 10 June 2013).

6. Cabinet of Ministers of Ukraine (2012), Order "On Approval of the Concept of reforming local government and territorial organization of power in Ukraine", available at: Zakon2.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-r (Accessed 10 June 2013).

7. Kravchenko, V.I. (2013), "Finance Ukraine: Challenges and Problems of Development", *Ekonomika i derzhava*, vol. 5, pp. 9—13.

8. Kravchenko, V.I. (2013), "Recent developments in the global economy and the conceptual foundations of Finance of Ukraine", *Svitovi tendentsii ta perspektyvy rozvytku finansovoi systemy Ukrainy* [Global trends and prospects of Ukraine's financial system], X Mizhnarodna naukovotekhnichna konferentsiia [X International Scientific Conference], Kyiv, Ukraine, 24—25 October.

9. Miarkovsky, A.I. (2012), "Crisis Public Financial Management: strategy and effective solutions", *Finansy Ukrainy*, vol. 12, pp. 7—23.

10. Miarkovsky, A.I. (2012), "Strategic directions for developing the Public Finance Management", *Finansy Ukrainy*, vol. 8, pp. 7—18.

11. Kudryashov, V.P. (2012), "Sustainability of public finances", *Ekonomika Ukrainy*, vol. 10, pp. 54—67.

12. Chuzhykov, V. and Boyar, A. (2012), "Crisis Management in the EU Budget", *Ekonomika Ukrainy*, vol. 1, pp. 69—78.

13. Dluhopolsky, O.V. (2012), "Public finances by the financial and economic crisis and the transformation of the world economy", *Finansy Ukrainy*, vol. 8, pp. 106—121.

14. Bogdan, T.P. (2013), "The debt policy in terms of global instability", *Ekonomika Ukrainy*, vol. 2, pp. 4—17.

15. Lunin, I.O. (2012), "Risks Ukraine's public finances and ways to minimize", *Finansy Ukrainy*, vol. 2, pp. 4—15.

16. Yefymenko, T.I. Hasanov, S.S. and Kudryashov, V.P. (2013), "Fiscal consolidation in the context of crisis management", *Finansy Ukrainy*, vol. 2, pp. 7—20.

17. Danilenko, A.I. and Zymovets', V.V. (2012), "Theoretical and methodological basis of identifying risks and threats to the security sector of public", *Finansy Ukrainy*, vol. 10, pp. 3—19.

18. Luty, I.O. (2009), "Theoretical and methodological foundations of fiscal policy", *Finansy Ukrainy*, vol. 12, pp. 13—19.

19. Majina, N.I. (2003), *Ekonomichnyy ryzyk ta metody joho vymiriuvannia* [Economic risks and methods of measurement], Tsentr navchal'noi literatury, Kyiv, Ukraine.

20. Ivchenko, I.Yu. (2004), *Ekonomichni ryzyky* [Economic Risks], Tsentr navchal'noi literatury, Kyiv, Ukraine.

21. Blanck, I.A. (2005), *Upravlenye fynansovymy ryskamy* [Financial Risk Management], Nyka-Tsentr, Kyiv, Ukraine.

22. Baranovski, O.I. (1999), *Finansova bezpeka* [Financial Security], Feniks, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 18.06.2014 р.